

CSEKŐNÉ GULYÁS KATALIN

A BANKGARANCIA LETILTHATÓSÁGA

„Theoria sine praxi sicut currus sine axi.”

(Az elmélet gyakorlat nélkül olyan, mint a szekér tengely nélkül.)

A bankgarancia nemcsak komplex szerződésrendszer formáját öltő, bizalmi viszony, hanem sajátos természetű pénzügyi instrumentum is, hiszen miközben a nemteljesítés vagy a nem szerződészerű teljesítés esetére biztosítékként szolgál, az alapjogviszonytól független fizetési ígéretet testesít meg. A cikk arra vállalkozik, hogy két konkrét kereskedelmi ügylet elemzésén keresztül megvizsgálja a bankgarancia független természetének érvényesülését, és választ adjon arra a nagy horderejű kérdésre is, hogy mely személyek milyen körülmények és feltételek bekövetkezése esetén élhetnek a bankgaranciában foglalt fizetési ígéret letiltásának jogi lehetőségével.

A bemutatott ítéletek minden esetben a bankgarancia absztrakt természetének fokozott védelme mellett foglalnak állást, hangsúlyozva, hogy a letiltás intézménye csak csalárd magatartás, illetve hamisított okmányok esetén alkalmazható, kizárólag olyan bizonyítékok alapján, amelyek az eljáró bíróság előtt gyors és egyértelmű mérlegelést, valamint döntést tesznek lehetővé. A mögöttes jogviszony problémái (pl. az eladó szerződészegése) csak egy hétköznapi polgári peres eljárásban vizsgálhatók; ezen „utóeljárásnak” azonban semmilyen módon nem tárgya a bankgaranciaügylet.

A bankgaranciával foglalkozó jelen tanulmány két megtörtént esetet dolgoz fel azzal a céllal, hogy a kereskedelmi partnerek és a részes bankok tévedéseinek és hibás lépéseinek tükrében a bankgarancia autonómiája, absztrakt természete egyértelműen megragadható legyen.

A dolgozat nem kíván bonyolult és hosszadalmas elméleti fejtegetésekbe

bocsátkozni, sokkal inkább olyan ismeretek átadását tűzte ki célul, amelyek a gyakorlati életben könnyen felhasználhatók, és a tárgyalások során hatékonyan alkalmazhatók.

A példákat azonos struktúrában, hármas tagolásban mutatjuk be. Az első részben a tényállás leírása szerepel, amelyet a második részben a bírói döntés követ. A harmadik rész a bank-

garancia és a mögöttes szerződés egyes pontjainak magyarázatával az adott esetet teljes összefüggésében ábrázolja.

Az első elemzés a bankgarancia autonómiáját és okmányos jellegét vizsgálja, valamint rámutat azokra a veszélyekre is, amelyek a kereskedelmi partnerek helytelen okmánykijelöléséből származhatnak.

AZ ELSŐ ESETTANULMÁNY

A tényállás

1988. szeptember 17-én egy német vállalat (mint eladó) és egy osztrák vállalat (mint vevő) nemzetközi kereskedelmi szerződést kötött egymással csövek szállításáról. A szerződő felek az áru mennyisége és ára mellett a minőségét is pontosan meghatározták, és kikötötték azt is, hogy a szerződészerű minőségnek csak az az áru felel meg, amelynél a csövek falvastagság-átmérője a rögzített értékekhez képest legfeljebb plusz-mínusz 1%-os eltérést mutat.

A felek nagy gondossággal jártak el akkor is, amikor a szerződészerű teljesítés igazolásául és egyben az átadásvételi eljárás feltételéül egy független szakértő cégnek a minőségre vonatkozó tanúsítványát írták elő. A felek meghatározták a szakértő feladatait is: az áru külső állagának szemrevételezés útján történő vizsgálata, különös tekintettel a korrózió jeleire, valamint a leszállított áru mennyiségi el-

lenőrzése. A felek akarata szerint, ha az elvégzett ellenőrzés megfelelőnek találja a terméket, a szakértőnek olyan igazolást kellett kiállítania, amely a következő megfogalmazást is magában foglalja: „*goods have been delivered according to the contract terms.*”

A szerződő felek a fizetési feltételek kidolgozásakor a vételár biztosítékáról is rendelkeztek, és megállapodtak abban, hogy az osztrák vevő bankgaranciát nyitattat a német eladó mint kedvezményezett javára.

A bankgarancia (payment guarantee), amelyet a 7591. sorszám alatt bocsátottak ki, 1.002.935 DM (német márka) értékről szólt, és a következő feltételeket tartalmazta:

a) a garáns bank visszavonhatatlan kötelezettségvállalását, hogy a kedvezményezett első fizetési felszólításának kézhezvételétől számított 6. napon belül fizetni fog;

b) a bankgarancia előírta a kedvezményezett írásos nyilatkozatát (*first demand guarantee*) az igénybejelentéskor arra nézve, hogy a vevő nem tett eleget az adásvételi szerződésből eredő fizetési kötelezettségének, és a vételárat nem utalta át;

c) az igénybejelentéshez csatolandók a következő okmányok, úgymint:

- a kereskedelmi számla egy példánya;

- az FCR/speditőr átvételi elismervény egy példánya, amely tanúsítja, hogy az árut visszavonhatatlanul a vevő rendelkezésre bocsátották, és hogy a forgalmi költségeket, mint például a

kitárolás és raktározás stb. költségeit négy hétre megfizették;

– a független szakértő által benyújtott szakértői tanúsítvány egy angol nyelvű példánya, amelyben az alábbi szövegi résznek feltétlenül szerepelnie kell: „*goods have been delivered according to contract terms*”.

A szerződés létrehozása és a bankgarancia megnyílása után az árut elkészítették, leszállították, majd Antwerpenben betárolták a spedítőrnél.

1988. október 21-én a felkért szakértő elvégezte a minőségvizsgálatot, és 1988. október 29-én kiadta az áru megfelelő minőségéről szóló tanúsítványt, az előírt „*goods have been delivered according to contract terms*” szöveggel.

Ezzel egyidejűleg az osztrák vevő – talán bizalmatlanságból, talán gondoságból – a saját szakértőjével is elvégeztette a minőségvizsgálatot. Ez a szakértő nemcsak az áru minőségével kapcsolatban állapított meg több hiányosságot (pl. nem elégséges falvastagság stb.), de azt is kijelentette, hogy a közösen kijelölt szakértő szakmailag nem megfelelő módszerrel és eszközökkel végezte a minőségvizsgálatot, így nem adhatott ki olyan tanúsítványt, amely az áru megfelelő voltát és szerződészerű minőségét igazolja.

Az osztrák vevő 1988. október 30-án saját szakértőjének jelentése alapján a kifogásait írásban közölte az eladóval, egyben felszólította a szerződészerű teljesítésre. Ebben a levélben kilátásba helyezte azon szándékát is, hogy a vételárat csak kifogástalan teljesítés

után fogja megfizetni, illetve utalt arra, hogy megítélése szerint a német eladó a hibás szállítás miatt késedelmesen teljesíti a megállapodást.

Hogy szándékának nyomatékot adjon, az osztrák vevő a levél megírását követő napon pert indított, és azt kérte a bíróságtól, hogy tiltsa meg a garáns banknak a bankgarancia összegének kifizetését.

Az illetékes (elsőfokú) bíróság „ideiglenes intézkedés” címén 1988. november 30-ig, pontosan a bankgarancia lejáratának napjáig megtiltotta a banknak a fizetést. A bíróság azzal indokolta döntését, hogy a szakértői, illetve az ellenszakértői jelentések alapján egyértelműen bizonyítottnak látja azt a tényt, hogy a garancia lehívása kizárólag csalárd magatartás, a joggal való visszaélés lehet.

A német eladó az elsőfokú bíróság döntését megfellebbezte, és fellebbezésében a bankgarancia felszabadítását kérte. A másodfokú bíróság a német eladó kérelmének helyt adott, és a garáns bank a bankgarancia összegét kifizette.

A bírói döntés

A másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy mind Németországban, mind Ausztriában azonos jogi álláspont vonatkozik a bankgaranciák jogtalan igénybevételének megakadályozására, azaz a letiltásra.

Az egységes bírói megítélés szerint a bankgarancia olyan banki ügylet, amelyből a kedvezményezettnek az

alapjogviszonytól független jogai keletkeznek. Ebből következik, hogy amennyiben a bankgaranciaeset (jelen esetünkben a vételár meg nem fizetése) bekövetkezik, akkor mindenképp előtte a bankgarancia kifizetését kell teljesíteni. Csak ezt követően nyílik meg a vevő joga a bankgaranciában kifizetett összeg visszakövetelésére, a bankgaranciától teljesen független jogi eljárásban. A bírósági döntés rögzítette azt is, hogy a vevő csak akkor tilthatja meg a garáns banknak a kifizetést, a kedvezményezettnek pedig azt, hogy fizetési igényével éljen, ha a csalárd igénybevétel, illetve a szándékos károkozás nyilvánvaló esete forog fenn. Az áru minőségére vonatkozó vita – a szakértői, illetve ellenszakértői vélemények ütköztetése – azonban nem meríti ki ezt a követelményt. Az ilyen típusú vita az alapjogviszony kérdéskörébe tartozik, így arra a bankgarancia letiltását alapozni nem lehet, mert ez megtörné a bankgaranciának a mögöttes jogviszonytól való függetlenségét, és a bankgaranciát kezességé alakítaná át.

A mögöttes jogviszony kérdései (pl. az eladó szerződésszegése) csak egy ún. „utóeljárásban” vizsgálhatók. Ez az „utóeljárás” azonban semmilyen módon nem kapcsolódik a bankgaranciaügyletkez, mert az csupán egy hétköznapi polgári peres eljárás.

A magyarázat

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC) 1992. áprilisában jelentette

meg nagy horderejű kiadványát, a 458. szám alatt jegyzett és közismertté vált „*Uniform Rules for Demand Guarantees*” szokványt (továbbiakban röviden: URDG). A nemzetközi kereskedelemben résztvevő bankok és egyéb pénzüintézetek, amelyeket hazai szabályozásuk bankgarancialevelek kibocsátására jogosít fel, az URDG szokvány előírásaira hivatkoznak a garancialevelek kibocsátásakor. Meg kell azonban jegyezni, hogy az URDG szokvány csak kiegészíti a bankgaranciára irányadó „helyi jogot”, amely a garáns bank székhelyének joga. Elemzett példánkban a garáns szintén az ICC. 458. szokványának rendelte alá a garancialevelét.

Az URDG 2. cikkelyének b. bekezdésében foglaltak szerint: „*A garanciák természetüknél fogva az alapul szolgáló szerződések vagy tenderek feltételeitől elkülönült ügyletek, és a garánsokat semmiképpen nem érintik, illetve nem kötik az ilyen szerződések vagy tenderek feltételei, még akkor sem, ha magában a garanciában ezekre nézve utalás szerepel. A garáns kötelessége az, hogy a garanciában szereplő összeget vagy összegeket kifizesse, az erre vonatkozó, írásbeli fizetési igénybejelentésre, valamint olyan, a garanciában megjelölt okmányok bemutatására megfizesse, amelyek külső megjelenésük szerint a garanciában foglalt feltételeknek megfelelnek.*”

A „demand guarantee”-k olyan független banki ügyletek, ahol a garánst nem kötik az alapszerződés-

ben rögzítettek, még abban az esetben sem, ha erre a mögöttes ügyletre a garancialevélben hivatkoztak. Ezt az utalást a URDG 3. cikkelyének d. pontja kötelezően írja elő akkor, amikor úgy rendelkezik, hogy „a garanciának tartalmaznia kell az alapul szolgáló ügyletre való utalást, amely a garancia kibocsátását előírja”. A szerződés azonosítására különösen nagy szükség van akkor, ha a megbízó és a kedvezményezett között több ügylet is folyamatban van, így pontosan meg kell jelölni, hogy melyik szerződésre vonatkozik az igénybejelentés.

A garancia függetlensége azonban nem korlátlan. Az URDG 7., illetve 27. cikkelye arról rendelkezik, hogy a bankgaranciában, illetve annak végrehajtásában foglalt feltételek nem állhatnak ellentétben a bankgaranciára irányadó hatályos jog szabályaival.¹

Az URDG 20. cikkelye pontosan leírja azt a módot, ahogy a kedvezményezett a lehívási jogát érvényesítheti, de ez a cikkely szabja meg a garanciaokmányok karakterét is, amikor a következőket rögzíti: „A garanciára bármely fizetési igénybejelentés írásban nyújtható be és (a garanciában előírt többi okmányon felül) ezt az igénybejelentést alá kell támasztani egy írásos nyilatkozattal is, amelyben kijelentik, hogy

a) a megbízó az alapszerződéséből eredő kötelezettségeit illetően szerző-

désszegésben van, vagy tendergarancia esetében a tenderajánlatban vállaltakat megszegte;

b) meg kell jelölni azt a tényt, amelyben a megbízó szerződésszegése fönnáll.

Az írásos nyilatkozatot, amelyet vagy magán az igénybejelentésen, vagy külön okmányban vagy okmányokban lehet teljesíteni, egyrészt csatolni kell az igénybejelentéshez, másrészt az adott igénybejelentésre nézve hivatkozást kell tartalmaznia.”

A fenti szabályozás megalkotói az okmányok körének és tartalmának kötelező meghatározásával egyfajta védőgátat kívántak beépíteni a jogtalan igénybevitel ellen. A feltétel teljesülését igazoló okmányok előírásának követelményét összefoglalóan „effektivitási klauzulának” nevezzük.

Példánk esetében az URDG 20. cikkelyében előírtak szerint a kedvezményezett német eladónak azt kellett tanúsítania írásos „demand” nyilatkozatában, hogy a megbízó nem tett eleget a fizetési kötelezettségének, azaz a garancia „effektivitási klauzulája” a vevő nemfizetésében definiálta azt a tényállást, amelyre a bank fizetést ígért. A kedvezményezettnek az állítást a következő okmányokkal kellett alátámasztania:

a) A kereskedelmi számla egy példánya. Ez az okmányelőírás helyénvaló, hiszen a garáns bank számára pontosan meg kell határozni, hogy a kedvezményezett a rendelkezésére álló összegből az adott lehívással milyen

1 Megjegyezzük, hogy a magyar jogi álláspont minden tekintetben azonos a német, illetve az osztrák jogi állásponttal, és összhangban áll az URDG szabályaival is.

összeget kíván igénybe venni. Ha a kedvezményezett a garanciát részletekben hívja le, akkor minden egyes igénybevitelnél a garanciában előírt okmányos feltételeket hiánytalanul és formailag kifogástalanul kell teljesíteni, mert az egyes lehívások külön „demandok”, és a bank azokat egymástól függetlenül bírálja el. Ebből következik, hogy a kedvezményezett nem hivatkozhat ún. „korábbi gyakorlatra”, vagyis olyan fizetésre, ahol a garáns nem kifogásolt valamilyen eltérést, azaz a kifogás elmaradása nem lehet precedensértékű.

b) Az FCR/szállítmányozói átvételi igazolás egy példánya, amely tanúsítja, hogy az árukat visszavonhatatlanul a vevő (a bankgarancia megbízója) rendelkezésére bocsátották, és a forgalmi költségeket – beleértve négy hétre a raktározás költségeit is – kifizették. Ez az okmánykijelölés is elfogadhatónak tűnik, bár példánkból nem derül ki, hogy a szerződő felek milyen fuvarparitásban egyeztek meg, mégis feltételezzük, hogy a benyújtandó szállítmányozói igazolás összhangban állt a választott INCOTERMS paritás költség- és tulajdonjog-átzállási rendelkezéseivel. Ugyanakkor nem veszélytelen egy ilyen igazolás előírása, különösen akkor, ha a szállítmányozó a vevő megbízottja, hiszen ebben az esetben az eladó „hatalmi körén” kívül álló szállítmányozó az igazolás késedelmes kiadásával vagy hibás adattartalmú igazolás kiadásával a garancia lehívását ellehetetleníti.

c) A független, közösen kijelölt szakértő szakértői véleményének angol nyelvű példánya, amelynek tartalmazni kell a „*goods have been delivered according to contract terms*”. Első ránézésre úgy tűnik, hogy ez az okmány egy egészséges és mindkét fél biztonságát egyformán szolgáló kompromisszum eredménye, mégis több probléma forrása lehet. Az okmány veszélyessége abban áll, hogy indirekt módon behívja a mögöttes ügyletet, amikor azt kéri tanúsítani, hogy az „árúk megfelelnek a szerződés előírásainak”. Amennyiben ugyanis a megbízó az áru szerződött minőségére nézve bármilyen negatív tartalmú nyilatkozatot tesz, akkor a bank kényes helyzetbe kerül. Az osztrák vevő nem volt rest, és kihasználta ezt a kínálati lehetőséget. Ha ugyanis megtámadható a szerződéses feltételeknek való megfelelés, és ennek a ténynek az eladó bizonyítottan tudatában van, akkor kizárólag csalárd módon járhat el, ha a bankgaranciát igénybe akarja venni. Az áru hibáiról szóló levél megküldése nemcsak a szerződés szerű teljesítésre hívta föl az eladót, hanem ezt a célt is szolgálta. Az osztrák vevő jól okoskodott akkor is, amikor feltételezte, hogy egy ilyen okmány a garánst elbizonytalaníthatja.

A garáns bank szempontjából a helyzet kettős problémaként jelenik meg. Egyrészt be kell tartania azt a kötelezettségét, amely az okmányvizsgálat rendjére vonatkozik, és amelyet az URDG a 9. §-ban szabályoz. Másrészt

a kifizetés után el kell számolnia a megbízójával, azzal a személlyel, akitől a megbízást kapta, aki a költségeit fizeti, és akinek az érdekeit a közöttük fennálló polgári jogi megbízás alapján képviselnie kell. Sok esetben a megbízó a bank állandó ügyfele, akivel a pénzügyi jó kapcsolatot szeretne ápolni, és semmi esetre sem szeretne vele egy kártérítési per tárgyalásán találkozni.

Az URDG 9. §-a a következőket rendel: *„A garanciában előírt és bemutatott okmányokat, ideértve magát az igénybejelentést is, a garáns ésszerű gondossággal tartozik megvizsgálni azért, hogy meggyőződjék, hogy azok külső megjelenésük szerint megfelelnek-e a garancia feltételeinek, vagy sem. Ha az okmányok külső megjelenésük szerint nem felelnek meg a garancia feltételeinek, vagy egymásnak ellentmondónak tűnnek, a bank az okmányokat visszautasíthatja.”*

A garáns a fenti cikkely szerint eljárva azt a szakértői véleményt, amely szó szerint tartalmazza a kötelezően előírt *„goods have been delivered according to the contract terms”* kitélt, köteles *„conform”*, azaz a garanciával összhangban álló okmánynak elfogadni. Példánkban a garáns helyesen erre az álláspontra helyezkedett, amikor az elsőfokú bíróság ideiglenes intézkedésének lejárata után kifizette a garancia összegét.

Az elsőfokú bíróság, amikor az osztrák vevőnek a letiltásra vonatkozó kérelmét elbírálta, azt tartotta szem

előtt, hogy a német eladó a bankgarancia igénybevételével ne tudjon tartozatlan fizetést kieroszakolni. Döntéséhez jelentős mértékben hozzájárult a szakértői vélemény is, amelyben olyan tényeket kellett tanúsítani, amelyek szoros összefüggésben álltak a szerződéssel. Nem zárhatjuk ki annak a gyanúját sem, hogy ezzel az ominózus szakértői véleménnyel mindkét fél egyfajta „játékteret” akart beépíteni a bankgaranciába a maga javára. A német eladó arra is gondolhatott: a független szakértőnél lesz annyi befolyása, hogy az előírt tartalmú igazolást akkor is megkaphatja, ha az áru egy része valóban hibás. Talán éppen a német fél ajánlotta a „független” szakértőt, ez eredményezte az osztrák fél gyanakvását, és saját szakértőjének felkérését. A letiltó végzés, még akkor is, ha csak rövid időre fagyasztotta be a garanciát, jól jöhetett az osztrák vevőnek, aki ez idő alatt alkalmat kaphatott egy újabb ártárgyalás kezdeményezésére.

A lezajlott eseményekből az is gyanítható, hogy a felek a szakértői munkát csak általánosságban jelölték ki (pl. *„elfogadjuk az SGS vagy az ÉMI független szakértő jelentését”*), és nem definiálták azt a szükséges mélységben, például meghatározva az ellenőrzési eljárás módját, műszereit stb.

Látható azonban, hogy az URDG által előírt *„külső megjelenés”* szerinti vizsgálat hatékonyan megvédi a garáns bankot attól, hogy a szerződő

felek játékszere legyen, és egyben biztosítja a bankgarancia függetlenségét is.

A fenti példa azt is jól mutatja, hogy a bankgaranciában előírt okmányok fajtájának és adattartalmának meghatározása az egyik legkényesebb kérdés. Egy hányavetien körülírt okmány ellehetetlenítheti a bankgaranciából származó jogok gyakorlását. Olyan okmányok előírása, amelyhez a megbízó hozzájárulása is kell, mint pl. egy átadás-átvételi jegyzőkönyv, szinte „törli” a bankgaranciát, ha azt a vevő nem, vagy nem időben írja alá. Olyan okmányok, amelyek visszautalnak a mögöttes szerződés valamely lényeges pontjára, pl. a szavatossági kötelekre, azt eredményezhetik, hogy a bankgarancia kezességgé változik át. Ebből eredően talán felülvizsgálatra szorul az az általános jogi vélemény, hogy a bankgarancia szövege a kedvezményezett számára „megváltoztathatatlan adottság”. Egy elfogadhatatlan feltételeket vagy teljesíthetetlen okmányokat előíró bankgaranciával ugyanis a vevő nem tesz eleget szerződéses kötelezettségének, amely így végső soron az eladó elállását (a teljes érdekműlást) is kiválthatja.

Példánkhoz visszatérve, amikor a német eladó megtámadta a garanciára vonatkozó letiltó végzést, a másodfokú bíróság döntésével „helyükre kerültek” a dolgok. A szakértői jelentést a másodfokú bíróság „garanciakonform” okmánynak minősítette, és a garáns bank annak ellenére fizetett, hogy idő-

közben a garancia lejárt. Az osztrák vevő, még ha továbbra is azon az állásponton volt, hogy az áru hibás, utóeljárársban érvényesíthette az eladói szerződésszegésből eredő igényét. A garancia függetlenségének elvét kinyilvánították, és ismételten megerősítették.

Fölvetődik azonban az a kérdés is, hogy indokolatlan vagy jogtalan késelelem esetén tartozik-e a garáns „kártalanítani” a kedvezményezettet, illetve köteles-e megfizetni a bankgarancia ki nem fizetéséből eredő következménykárokat. A kontinentális országok bírói gyakorlatában még nem született ilyen értelmű bírói döntés, ugyanakkor az Egyesült Államokban (a standby letter of credits esetében) már kimondták, hogy a garáns bank ilyenkor szerződésszegést követ el, és ugyanazon jogelvek alapján köteles helytállni, mint bármely más polgári jogi szerződésben.

(Az esettanulmány az Oberster Gerichtshof 1999. július 28-i 7 Ob 204/99x számú ítélete alapján készült.)

A MÁSODIK ESETTANULMÁNY

Az ebben az esetben hozott bírósági döntés az ellengarancia célját és jogi természetét tekintve, komplex okfejtést tartalmaz. Egyidejűleg pontosan meghatározza, milyen kapcsolat áll fenn az ellengarancia és az alapügylet, illetve az ellengarancia és az első bankgaranciaügylet között.

A tényállás

Egy német építőipari cég (továbbiakban: vevő) az ugyancsak német műszaki cikket gyártó céggel mint eladóval (továbbiakban: eladó) 1996 folyamán ingatlan-adásvételi szerződést kötött. A vevőt a szerződésből még hátralékos vételár értékének biztosítására 1,9 millió DM (német márka) összegű bankgarancia nyitására kötelezték. Kötelezettségének eleget téve, megkereste bankját, és megbízta, hogy az eladó mint kedvezményezett javára visszavonhatatlan és első fizetési felszólításra szóló bankgarancia-ígéretet bocsásson ki.

A bank (továbbiakban A bank) a megbízást elfogadta, de nem a saját nevében vállalt fizetési kötelezettséget, hanem ellengarancia állítása mellett felkért egy másik bankot (továbbiakban B bank), hogy az bocsássa ki az igényelt bankári instrumentumot. B bank a felkérésnek eleget téve és A bank megbízása szerint eljárva, 1996. július 24-én kiadta a bankgarancialevelet, amelyben meghatározta azokat a feltételeket, amelyek mellett az eladó/kedvezményezett igénybe vehette a bankgaranciát, így:

- „*Igénybevételkor igazolja, hogy*
- *minden gépet és berendezést az építési területről eltávolítottak;*
- *a vevő az illetékes építésügyi hatóság által 1996. június 16-án kiadott építési engedély birtokában van;*
- *a vevő az építési munkálatokat megkezdte, és*

– *a vevő a fizetési kötelezettségének nem tett eleget.*”

A bankgarancia a fenti feltételek – azaz a kedvezményezetti igény – bizonyításának módjára és okmányaira nézve semmilyen további előírást nem tartalmazott.

A garancia lejáratí határidejeként 1997. június 25-ét jelölték meg.

1997. június 24-én keltezett levelével a kedvezményezett lehívta B bank bankgaranciáját. Az igénybejelentés B bankhoz mint garánshoz 1997. június 25-én érkezett meg faxon, majd másnap, 26-án eredetiben is, amelyet B bank hivatalosan vett át. Az igénybejelentésben a kedvezményezett a következőkről nyilatkozott: „*Hivatkozva az Önök fenti regisztrációs számon nyilvántartott, és 1996. július 24-én kibocsátott fizetési bankgaranciájára, kijelentjük, hogy az alább megjelölt 1–4. pontban felsorolt feltételek bekövetkeztek...*”

A vevő még 1997. június 26-án, azaz azon a napon, amikor a garáns a lehívást kézhez vette, és őt erről tájékoztatta, a helyi illetékes bírósághoz fordult, hogy kérelmezze a bankgarancia összegének ún. ideiglenes intézkedéssel történő letiltását. Az illetékességből eljáró bíróság 1997. június 27-én kelt határozatában megtiltotta a kedvezményezettnek az összeg felvételét, a garáns B banknak pedig a bankgarancia összegének kifizetését. A vevő ezt a végzést az alapjául szolgáló keresetlevél egy példányával és minden csatolt mellékletének egy másolatával

még 1997. június 27-én átadta *B* banknak. A tiltó végzésről még ugyanezen a napon írásban tájékoztatta a kedvezményezettet is.

Mindezen előzmények után a kedvezményezett 1997. június 30-án bejelentette *B* banknak, hogy ha mint garáns továbbra is késlekedik a fizetéssel, vele szemben kártérítési igényt fog érvényesíteni, hiszen megszegte a bankgarancia-szerződésből eredő kötelezettségét. A garáns *B* bank fizetett, majd megtérítési igénnyel fordult *A* bankhoz, és kérte, hogy az az ellengaranciájában vállalt kötelezettségének eleget téve, utalja át számára a kedvezményezettnek kifizetett összeget. *A* bank a megtérítést visszautasította. *B* bank ezek után keresetlevelében azal fordult a bírósághoz, hogy az kötelezze *A* bankot az ellengaranciájában vállalt fizetési kötelezettségének betartására, és a már kifizetett bankgarancia összegének és kamatainak megtérítésére *B* bank javára.

A bírói döntés

Az első fokon eljáró bíróság *B* bank keresetét elutasította, és arra az álláspontra helyezkedett, hogy *B* banknak nem volt joga kifizetni a bankgarancia összegét. Ítéletében kifejtette, hogy *B* banknak tiszteletben kellett volna tartania a letiltó végzésben foglaltakat. A végzést és az abban foglalt adatokat elégséges bizonyítékként kellett volna elfogadnia a kedvezményezett család igénybevételére nézve.

Az elsőfokú bíróság a továbbiakban kifejtette: ha *B* banknak „kevés” lett volna a letiltó végzésben foglalt információ, még akkor is tudnia kellett volna a csalárságról, hiszen birtokában voltak azok a dokumentumok (pl. az építési területről készült fotók stb.), amelyek kézzelfoghatóan bizonyították azt a tényt, hogy a kedvezményezett állításai nem felelnek meg a valóságnak. A fentiek alapján a garáns nemcsak ellenszegült egy bírósági határozatnak, hanem fizetésével maga is hozzájárult a kedvezményezett jogalap nélküli gazdagodásához. Az elsőfokú bíróság döntése értelmében így *B* banknak nincs joga megtérítési igénnyel fordulni *A* bankhoz. *B* bank az elsőfokú bíróság döntését megfellebbezte.

A másodfokon eljáró Bundesgerichtshof (Német Szövetségi Bíróság) az elsőfokú döntést megsemmisítette, és megítélte *B* bank igényét *A* bankkal szemben. Ítéletének meghozatala előtt a következő jogi kérdéseket kellett tisztázni:

- Volt-e a vevőnek olyan bizonyítéka, amely jogilag megalapozta az ideiglenes letiltó végzést?
- Összekapcsolódik-e a kedvezményezett számára nyitott bankgarancia és a részes bankok ellengarancia-ügylete?
- Törölheti-e a letiltó végzés a korábban szabályosan benyújtott igénybejelentést?
- Mulasztást követett-e el a kedvezményezett, amikor a letiltó végzés kézhezvétele után a – két nappal ko-

rábban szabályosan benyújtott – „demandját” nem hívta vissza?

• Önmagában a letiltó végzést köteles-e a garáns „elégséges, nyilvánvaló és minden kétséget kizáró bizonyítékként” elfogadni a jogtalan igénybevételre nézve?

A magyarázat

Az eset tanulságainak megértéséhez mindenekelőtt az ellengarancia lényegének feltárása szükséges. Az ellengarancia (Rückgarantie vagy counter-guarantee) két bank között létrejövő banki ügylet, amelyben a kezdeményező, megtérítést ígérő első bank (jelen példánkban *A* bank) visszavonhatatlanul arra kötelezi magát, hogy a kedvezményezett banknak (jelen esetünkben *B* banknak) annak első fizetési felszólítására fizetni fog, ha az igazolni tudja, hogy az ellengaranciaában leírt feltételek bekövetkeztek. A részes bankok viszonyában egy önálló és közvetlen bankgaranciaügyletről van szó, amely a második (kedvezményezett) banknak az első – megtérítést ígérő – bankkal szembeni ráfordítás-megtérítési igényét hivatott biztosítani. Tipikusnak mondható az ellengarancia következő feltétel meghatározása: „*Mi (A bank) visszavonhatatlanul kötelezzük magunkat, hogy az Önök (B bank) első fizetési felszólítására és azon nyilatkozatára fizetni fogunk, amely tanúsítja, hogy Önöket (B bank) a kedvezményezett a bankgarancia kifizetésére igénybe vette, és hogy Önök a feltételeknek megfelelő fizetést teljesítettek*

legfeljebb... öszszeghatárig. Az ellengaranciára teljesített fizetésünkkel számunkra a jelen garancialevelet visszajuttatják a számunkra, vagy sem.”

A Bundesgerichtshof az ellengarancia tartalmát a következőképpen definiálta: „*Egy első fizetési felszólításra szóló ellengaranciáról akkor van szó, ha egy indirekt (közvetett) garanciaügyletben a megbízó által felkért bank a végső kedvezményezettnek nem maga ígér fizetést, hanem a fizetés teljesítésével egy második bankot bíz meg, és majd ezen második banknak ígér első fizetési felszólításra fizetést.*” Jelen esetünkben pontosan ez történt.

A Bundesgerichtshof az ellengarancia magyarázatát folytatva, megállapította: „*Az első fizetési felszólításra szóló ellengaranciából eredő igény alapvetően független azoktól a fizetési feltételektől, amelyet a második bank (példánkban *B* bank) a végső kedvezményezettrel szemben kialakított. Ugyanígy független attól is, hogy a második bank a végső kedvezményezettnek történő fizetést szükségesnek tartotta-e. Ezeket a kérdéseket csak egy ún. »visszakövetelési eljárásban« lehet tisztázni. Csak akkor tagadhatja meg az első bank (*A* bank) az ellengarancia teljesítését, ha a második bank a bankgaranciaösszeg lehívásakor csatlárd módon járt el. Objektív módon a második bank jogellenes magatartásáról főszabály szerint csak akkor beszélhetünk, ha nyilvánvalóan és minden kétséget kizáróan bizonyítható, hogy nem áll fenn a megtérítési igénye az el-*

ső bankkal szemben, mert a második bank igénybevétele a kedvezményezett által jogsértő volt. Szubjektív tekintetben a jogellenességre alapozott kifogásnak akkor van helye, ha a második bank a legjobb tudomása ellenére engedte meg a garancia igénybevételét. Ilyen esetben a második banknak ismernie kellett azokat a tényeket, amelyek a garancia igénybevételét jogtalannak tüntetik fel, és tudnia kellett arról, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján egy »elméleti eljárásban« a kedvezményezettel szemben pert nyerhetne. Az ellengarancia célja abban áll, hogy a közvetlen garánsnak az első garanciára történő fizetés esetére megtérítést nyújtson.»

A másodfokon eljáró Bundesgerichtshof a fenti okfejtésével összhangban vizsgálta meg a vevőnek a letiltásra vonatkozó keresetét is. Azt is konstataálta, hogy a vevő nem szolgáltatott nyilvánvaló, egyértelmű és minden kétséget kizáró bizonyítékot a kedvezményezett jogtalan igénybevételére. A keresetlevélben foglaltakat elemezve arra a megállapításra jutott, hogy az nem tartalmaz mást, mint a vevő által készített tényleírást, amely nyilvánvalóan szubjektív vélemény. A vevő által becsatolt, esküpótló ügyvezetői nyilatkozat és a vevővel üzleti kapcsolatban álló cég vezetőjének nyilatkozata sem fogadható el objektív bizonyítékként, ahogy a becsatolt fotók sem szolgáltatnak teljes bizonyosságot a vevő állításának valóságtartalmára nézve. Ilyen okmányok

alapján a bankgarancia igénybevételének megtagadása nem volt elvárható *B* bank részéről. Ráadásul *B* bank a fotóknak csupán a másolatát kapta kézhez, és azokon valójában semmi sem volt látható.

A másodfokú bíróság rögzítette azt is, hogy a kedvezményezett formailag megfelelő okmányokat nyújtott be, amelyeket a garáns *B* bank „külső megjelenésük” alapján rendszerben lévőnek talált. A bankgarancia lényege és függetlenségének sérthetlensége kizárja a további vizsgálatot, és *B* bank helyesen járt el, amikor fizetett. Csak akkor kellett volna tartania az ideiglenes intézkedés utasításait, ha minden kétséget kizáró bizonyítékok álltak volna rendelkezésére, olyan tények és adatok, amelyek alapján a kedvezményezett csalárd magatartása nyilvánvaló. A vevő ügyvezetőjének vagy üzleti partnerének nyilatkozata, illetve néhány fénykép semmi esetre sem minősül ilyen nagy horderejű információnak. Önmagában egy letiltó végzés sem minősül ilyen bizonyítéknak.

Mindenképpen fel kellett tenni azonban azt a kérdést is, hogy a kedvezményezettnek és *B* banknak a letiltó végzéssel szembeni ellenszegülése büntetendő cselekmény-e. A másodfokú bíróság kijelentette, hogy *B* bank, illetve a kedvezményezett nem szegülhetett a végzés ellen olyan körülmények között, amikor a letiltás két nappal később követte a kedvezményezett lehívását.

Ugyanaz a szabály érvényesül itt is, amelyet más az előző példánkban kifejtettünk: nevezetesen az, hogy „garanciakonform” okmányok benyújtása és formailag kifogástalan igénybejelentés esetén a bankgarancia működésbe lép, azaz a garáns bank addig még csupán feltételes fizetési kötelezettségvállalása tényleges fizetési kötelezettséggé változik. Ha a bank a garancialevelében, az igénybejelentés után például 3 nappal később ígér fizetést, ez pusztán egy technikai információ, amely azt jelenti, hogy a banknak ennyi időre van szüksége a fizetés teljesítéséhez. Nem jelenti azt, hogy a bank kötelezettsége a megadott napok, például 3 nap elmúltával válna hatályossá. Még egyszer hangsúlyozni kell azonban, hogy ez a szabály minden tekintetben kifogástalan igénybejelentést feltételez.

Példánkhoz visszatérve: amikor a kedvezményezett 1997. június 25-én hibátlan „demandot” nyújtott be, B bank fizetési kötelezettsége egyidejűleg és azonnal beállt, így a letiltó vég-

zés már késve érkezett, és nem lehetett hatással a bankgaranciaügyletre. B bank ennek alapján nem szegült el-lene a bírósági határozatnak, és nem követett el jogsértést, amikor fizetett. Miután nem merült fel semmilyen kétség B bank fizetésének jogszerűségét illetően, A banknak is fizetnie kellett volna az ellengarancia-ügyletben.

Az ellengarancia kifizetésének megtagadását A bank csak az első bankgarancia-ügylet nyilvánvalóan csalárd igénybevitelére alapíthatta volna. Tekintve, hogy ilyen jogtalan lehívásra nem állt rendelkezésre elfogadható bizonyíték, így az ellengarancia-ügyletnek is úgy kellett volna működnie, mint egy „normális” bankgarancia-ügyletnek, azaz A banknak követnie kellett volna a garancia alapvető szabályát: „Fizess most a garanciaügyletben, és pereskedj később az alapügyletben!”

(A fenti eset a Bundesgerichtshof 2000.10.10-i keltezésű és XI-ZR 344/99 [Frankfurt am Main] számon regisztrált döntése alapján készült.)

Irodalomjegyzék

Uniform Rules for Demand Guarantees
(ICC 458. szokvány)
Guide to the ICC Uniform Rules for Demand
Guarantees (ICC 510. kiadvány)

Bécsi Vételi Konvenció, Complex Jogtár
www.unilex.com